

Gråssjön

Arkeologisk utredning 2025 inför kraftledningsarbeten

Bräcke socken, Bräcke kommun, Jämtlands län

Terese Olofsson

RAPPORT – JAMTLI 2025:31
ISSN 1654-2045

Utgivning och distribution:

Jamtli

Box 709

831 28 Östersund

Tel. 063 - 15 01 00

© Jamtli 2025

Redigering och layout av framsida: Lena Ljungkvist

Bilder: Terese Olofsson. Framsida: Kolbotten L2025:5391 i ledningsgatan.

Jamtli medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons-licensen CC BY, undantaget Lantmäteriets kartor samt annat upphovsrättsskyddat material.

Länsstyrelsens diarienummer: 4795-2025

ISSN 1654-2045

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Bakgrund.....	1
Undersökningens/utredningens bakgrund.....	1
Syfte.....	2
Metod och genomförande	2
Nomenklatur	2
Områdesbeskrivning	3
Kulturmiljöbeskrivning.....	3
Tidigare inventeringar, utredningar och undersökningar.....	3
Riksintressen.....	3
Arkiv-, kart- och litteraturstudier.....	4
Utredningens genomförande och resultat	4
Fältresultat.....	5
Lämningar eller områden som kan vara föremål för ytterligare utredning	6
Administrativa uppgifter	7
Referenser	8
Digitala källor	8

Sammanfattning

Stiftelsen Jamtli har på uppdrag av Länsstyrelsen i Jämtlands län utfört en arkeologisk utredning mellan Gråssjön i Bräcke kommun och gränsen mot Västernorrland, med anledning av att Svenska kraftnät planerar att förnya kraftledningen. Arbetet utfördes av två arkeologer under 3 dagar i september/oktober 2025 inom ett område som var 12 km långt och 150 m brett.

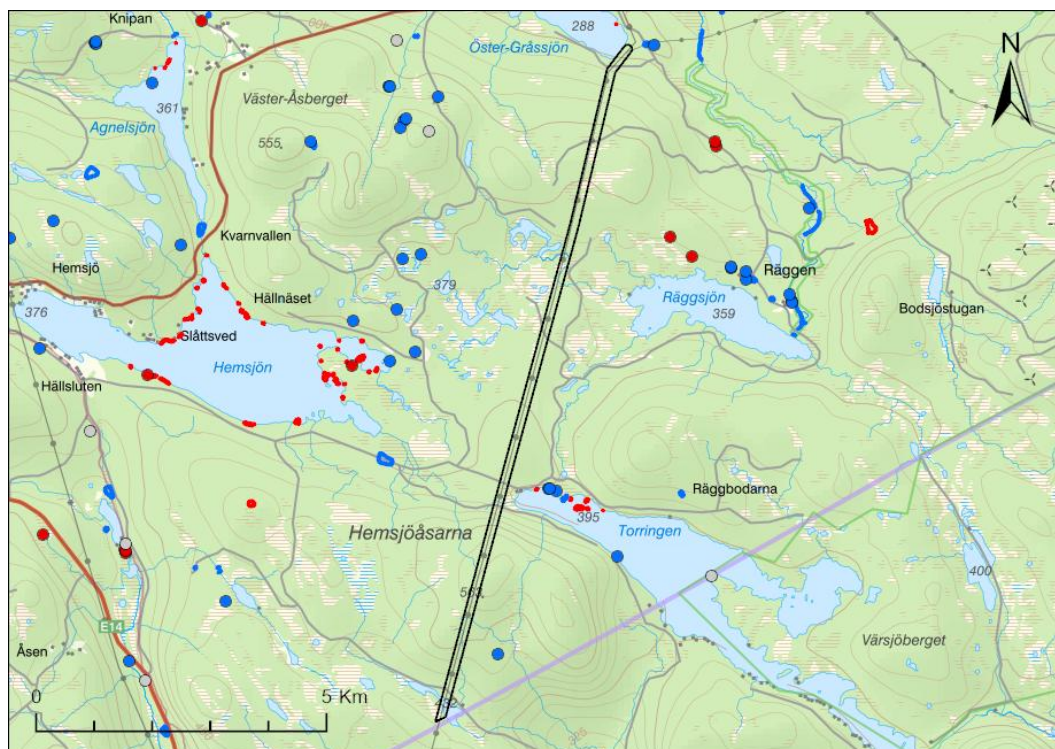
Före utredningen fanns inga registreringar i utredningsområdet. Efter utredningen var 11 lämningar registrerade, 10 kolningsanläggningar efter resmilor och 1 husgrund bestående av resterna av en kolarkoja. Samtliga bedömdes som övriga kulturhistoriska lämningar och bör gå att ta hänsyn till vid arbeten i ledningsgatan och inom utredningsområdet.

Bakgrund

Undersökningens/utredningens bakgrund

Med anledning av att Svenska kraftnät ska förnya en 220kV-ledning mellan Bräcke i Jämtlands län och Ånge i Västernorrlands län, beslutade Länsstyrelsen i Jämtlands län om en arkeologisk utredning mellan Gråssjön och länsgränsen mot Västernorrland. Jamtli tilldelades uppdraget inom fastigheterna Bräcke-Gråssjön 2:8, Bräcke-Gråssjön 2:10 och Bräcke-Räggen 1:2, Bräcke kommun.

Utredningsområdet var 12 km långt och 150 m brett (1,8 km²) och bestod av kuperad skogs- och myrmark. Inga registreringar fanns inom detta område sedan tidigare.

Figur 1. Karta över utredningsområdet i svart med registrerade lämningar i närområdet, före utredningen 2025. Fornlämningar är markerade med rött och övriga kulturhistoriska lämningar med blått.

Syfte

Syftet med den arkeologiska utredningen var att utreda om idag okända fornlämningar kommer att påverkas av det planerade arbetsföretaget. Nyregistrerade forn- och kulturlämningar skulle preliminärt avgränsas inom ramen för utredningen.

Resultaten kommer att användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning, utgöra underlag för eventuella kommande arkeologiska åtgärder samt kunna användas för exploatören, Svenska kraftnäts planering.

Metod och genomförande

Arbetet bestod av en arkeologisk inventering efter de riktlinjer och den praxis som utarbetats av Riksantikvarieämbetet vad gäller registrering och bedömning av påträffade lämningar.

Inventering innebär en systematisk terrängrekognoscering där, förutom rent okulär besiktning, jordsond/pik används för att bedöma t.ex. osäkra härdar och vallar runt gropar med mera. Om så behövs kan spade eller hacka användas för att t.ex. ta bort torvtäcke där man misstänker att spår efter en stenåldersboplats eller järnframställningsplats kan döljas under torven.

Vid registreringen användes GPS kopplad till fältdator med GIS-program. Grunddata i programmet utgjordes av fornminnesregister, fastighetskarta, ortofoto, hillshadebilder (laserdata) och shapefiler med utredningsområdet. All registrering gjordes digitalt i fält. Nypåträffade forn- och övriga kulturhistoriska lämningar registrerades i Riksantikvarieämbetes Kulturmiljöregister (KMR).

I förberedelsearbetet ingick en genomgång av arkivmaterial och lantmäterikartor etc. för att dels finna uppgifter om intressanta platser, men även för att bilda sig en uppfattning om områdets historia och förutsättningar.

Den planerade fältarbetstakten var 0,6 km² per person och dag. Områden med låg potential för lämningar hade en högre fältarbetstakt medan områden med högre lämningspotential hade en lägre fältarbetstakt.

Inga fynd tillvaratogs under utredningen.

Nomenklatur

Det kan finnas fler saker som behöver förklaras men minimum är detta.

Forn- och kulturlämningar delas in i fem olika kategorier med olika antikvarisk status.

Fornlämning. Rekvisen för att en lämning ska vara en fornlämning är följande: En fornlämning är en fysisk lämning efter mänsklig verksamhet under forna tider, som tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Lämningen ska ha *tillkommit* före år 1850. Alla dessa rekvisit måste uppfyllas för att lämningen ska vara en fornlämning. Lämningen ska vara bekräftad i fält och får inte vara en uppgift om en lämning. Fornlämningar är skyddade enligt Kulturmiljölagen (SFS 1988:950).

Möjlig fornlämning. Lämning som kräver vidare utredning för att kunna bedömas eller avfärdas som fornlämning. Lämningen ska vara bekräftad i fält och får inte vara en uppgift om en lämning.

Övrig kulturhistorisk lämning. Lämningar som har ett kulturhistoriskt värde men som inte uppfyller rekvisiten för fornlämningar och därmed inte skyddas av Kulturmiljölagen (SFS 1988:950). Vanligtvis

för att de inte kan antas ha tillkommit före år 1850. Dessa lämningar kan fornminnesförklaras av länsstyrelsen om det finns särskilda skäl med hänsyn till det kulturhistoriska värdet. Vid en exploatering bör hänsyn tas till de övriga kulturhistoriska lämningarna.

Ingen antikvarisk bedömning. Vanligtvis en lämning som är helt undersökt, borttagen utan villkor eller förstörd. Bedömningen gäller även de lämningar som är registrerade utifrån en uppgift om en lämning och som inte är bekräftade i fält, registreringar som utgår på grund av felregistrering eller är överförda till annan lämning.

Ej kulturhistorisk lämning. Anges enbart för lämningstypen Fornlämningsliknande lämning.

Områdesbeskrivning

Utredningsområdet är beläget i skogs- och myrmark relativt långt från byar. Utmarkerna har bl.a. använts för jakt, fiske, slätter, fåbodbruk och kolning. Utredningsområdet är 12 km långt och 150 m brett (1,8 km²). Inom utredningsområdet är inga registrerade lämningar sedan tidigare.

Kulturmiljöbeskrivning

En rad stenåldersboplatser finns registrerade vid Hemsjön och Torringen. Utöver detta är bebyggelselämningar, kolningsanläggningar, kemiska industrier och ett fåtal fångstgropar registrerade i skogsmarkerna i nära anslutning till utredningsområdet. I Räggen är flertalet flötningsanläggningar.

Utredningsområdet har tillhört byarna Gråssjön, Räggen och Hemsjö. Hemsjö har belägg från 1500-talet (JHD 2 s. 264, nr 271, JHD 3 s. 253 nr 190) medan byarna Gråssjön och Räggen omnämns som nybyggen under andra hälften av 1700-t (Lantmäteristyrelsens arkiv Y9-4:1 och Y9-13:1st).

Tidigare inventeringar, utredningar och undersökningar

Bräcke socken fornminnesinventerades 1968 och revideringsinventerades 1992. Jamtli utförde en utredning 2012 öster om Öster Gråssjön och Skogsstyrelsen kvalitetssäkrade Skog och historia i området kring Räggen 2018.

Riksintressen

Området kring Gråssjön är kärnområde av riksintresse för rennäringen och omfattas i sin helhet av särskilt viktigt vinterbete för Jovnevaerie sameby. Flera flyttleder går genom området (Riksintresse för rennäringen s.54).

Inga riksintressen för kulturmiljövården finns i området.

Arkiv-, kart- och litteraturstudier

Inför fältarbetet har en arkiv-, kart- och litteraturstudie genomförts genom att gå igenom följande:

- Lantmäteriets historiska kartor
- Historiska ortofoton
- Terrängskuggningskartor
- Skogsstyrelsens Skog och historiaregister
- Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (KMR)
- Jamtlis tipsregister
- Ortnamnsregistret
- Jamtlis topografiska arkiv
- Relevant litteratur

Studien gav ett antal tips på kolbottnar i laserdatat som togs med i fältdatorn i form av en shapefil.

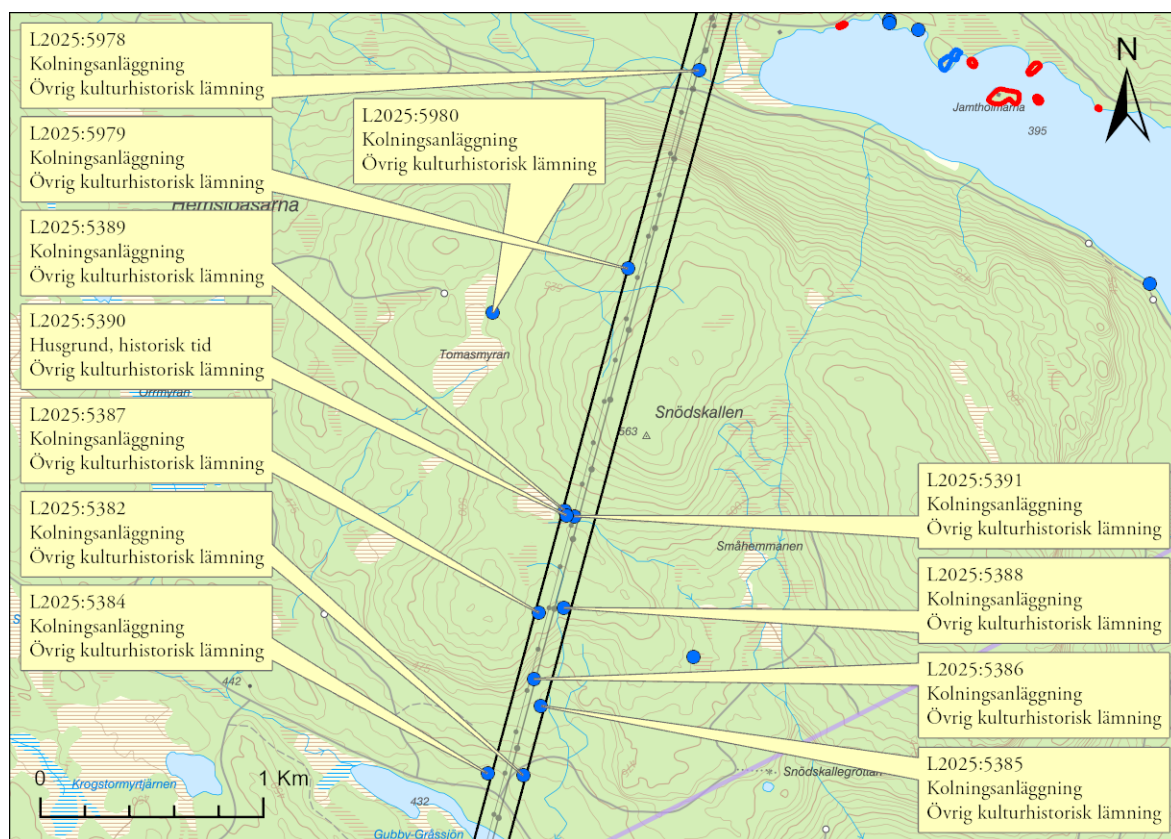
Utredningens genomförande och resultat

Fältarbetet utfördes under 3 dagar i september/oktober av arkeologerna Anna Engman och Terese Olofsson.

Den planerade arbetstakten var 0,6 km² per dag. Områden med låg potential för lämningar, det vill säga myr- och våtmarker, hade en högre fältarbetstakt medan områden med högre lämningspotential, bland annat sandiga grusåsar, hade en lägre fältarbetstakt. Den faktiska fältarbetstakten blev 0,6 km² per dag.

Inga registrerade lämningar fanns inom utredningsområdet före utredningen. Under utredningen registrerades 11 nya lämningar, 10 kolningsanläggningar efter resmilor och 1 husgrund efter kolarkoja. Tre av kolbottnarna ligger i befintlig ledningsgata. Samtliga är bedömda som övriga kulturhistoriska lämningar. En kolbotten registrerades ca 10 m utanför utredningsområdet. (En kolbotten registrerades på väg mot utredningsområdet men utanför uppdraget).

Fältresultat

Figur 2. Karta över registrerade lämningar i och i anslutning till utredningsområdet efter utredningen 2025. Utredningsområdet är markerat med svart figur och övriga kulturhistoriska lämningar i blått.

Lämningsnummer	Lämningstyp	Bedömning
L2025:5382	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:5384	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:5385	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:5386	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:5387	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:5388	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:5389	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:5390	Husgrund, historisk tid	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:5391	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:5978	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2025:5979	Kolningsanläggning	Övrig kulturhistorisk lämning

Figur 3. Tabell över registrerade lämningar inom uppdraget

Lämningar eller områden som kan vara föremål för ytterligare utredning

Jamtli bedömer att ingen vidare utredning är nödvändig inom området. Inga fornlämningar berörs av arbetsföretaget och de punktobjekt, i form av kolbottnar och kolarkoja, som är registrerade som övriga kulturhistoriska lämningar torde vara möjliga att ta hänsyn till vid arbeten i och i anslutning till ledningsgatan. Detta då positionerna nu är kända och de är relativt begränsade i storlek.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	4795-2025
Jamtli's diarienummer:	22/2025
Uppdragsnummer Fornreg:	202501021
Undersökningstid:	16, 18 sept samt 9 okt 2025
Personal:	Anna Engman, Terese Olofsson
Utredd yta:	1,8 km ²
Läge:	N 6953160 E 538341
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Dokumentationsmaterial:	Allt dokumentationsmaterial är digitalt och förvaras på Jamtli.
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs
Berörda Lämningsnummer:	Se tabell figur 3

Referenser

Digitala källor

Jämtland och Härjedalens diplomatarium (1985,1995). Andra delen, tredje häftet 1500-1519. Utgiven av Jämtlands läns museum. Tredje delen (1520-1530). Utgiven av Landsarkivet i Östersund och Jämtlands läns fornskiftsällskap. Digitaliserat av Göteborgs universitetsbibliotek. [Diplom – medeltida brev | Jämtlands läns fornskiftsällskap](#) Hämtad 2025-11-19.

Lantmäteristyrelsens arkiv. <https://historiskakartor.lantmateriet.se>

RAÄ 2024. Riksintressen för kulturmiljövården – Jämtlands län (Z). Riksantikvarieämbetet. Dokument uppdaterat 2024-02-15. https://www.raa.se/app/uploads/2024/02/Jamtland-Z_riksintressen.pdf. Hämtad 2025-11-17.

Riksintresse för rennärning. Beskrivning av områden av riksintresse för rennärning. <https://ext-dokument.lansstyrelsen.se/Gemensamt/Geodata/Externa%20dokument/REN/Omr%C3%A5desbeskrivningar%20av%20riksintresse%20f%C3%B6r%20renn%C3%A4ring.pdf>. Hämtad 2025-11-17.

RAPPORTSERIE – JAMTLI, 2025

ISSN 1654-2045

- 2025:1 Mattmars kyrka. Tjärning av spåntak samt tjärning och målning av klockstapel, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:2 Hammerdals kyrka. Restaurering av fönster, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:3 Målning av hållristningarna i Glösa och Gärde. Fornvårdsprojekt, slutrapport 2024
Anna Engman
- 2025:4 Gäddede kyrka. Utvändig restaurering, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:5 Kulturhistorisk inventering av Gamla kyrkogården vid Överluleå kyrka, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:6 Kulturhistorisk inventering av begravningsplatsen Lundagård, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:7 En täppa mellan skog och fjäll. En studie av torpträdgårdar i Norrlands inland
Victoria Bly
- 2025:8 Duveds kyrka. Kulturhistorisk utredning av begravningsplats
Henrik Ylikoski
- 2025:9 Tipsgranskning för Kulturmiljöregistret i Sollefteå kommun 2024
Anna Engman
- 2025:10 Eriksberg – Holmselet. Arkeologisk utredning steg 1, inför anläggandet av vindkraftspark
Anna Engman
- 2025:11 Problematiserande gårdstomter
Karl-Johan Olofsson
- 2025:12 Kulturhistorisk inventering av Dikanäs kyrkogård, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:13 Kulturhistorisk inventering av Vilhelmina kyrkogård, 2024
Henrik Ylikoski
- 2025:14 Arkeologiska undersökningar av medeltida agrar bebyggelse i Jämtlands län. Ett kunskapsunderlag
Kristina Jonsson
- 2025:15 Arkeologiska undersökningar av odlingslämningar i Jämtlands län. Ett kunskapsunderlag
Kristina Jonsson
- 2025:16 Mattmar kyrka. Kulturhistorisk utredning av begravningsplats
Victoria Bly
- 2025:17 Kulturmiljöutredning centrala Åsbygden, 2025
Kristina Jonsson och Henrik Ylikoski
- 2025:18 Mora sten och kungsäng – ”en särdeles flärlös exposition av ett antal stenar”
Mathias Bäck, Kristina Jonsson, Marta Lindeberg och Alexandra Sanmark

- 2025:19 Historiskt fiske i Jämtlands län. Rapport över inledande dokumentationsprojekt 2024
Anders Hansson och Kristina Jonsson
- 2025:20 Flottningslämningar i Fejman
Anna Engman och Kristina Jonsson
- 2025:21 Marby kyrka. Kulturhistorisk utredning av begravningsplats
Henrik Ylikoski
- 2025:22 Medstugan. Utvändiga åtgärder, 2025
Henrik Ylikoski
- 2025:23 Flottningslämningar i Syndan
Terese Olofsson
- 2025:24 Arkeologisk utredning inför kraftledningsbygge i Järpen
Annabell Fogelberg
- 2025:25 Ajaureforsen-Dikanäs. Arkeologisk utredning 2025 inför utökning av kraftnätet
Terese Olofsson
- 2025:26 Långsele. Inventering av kulturhistorisk järnvägsmiljö
Björn Olofsson och Henrik Ylikoski
- 2025:27 Hoting-Svanabyn. Arkeologisk utredning 2025 inför ny kraftledning
Terese Olofsson
- 2025:28 Kolåsens kapell. Utvändig restaurering, 2025
Henrik Ylikoski
- 2025:29 Arkeologisk utredning steg 1 inom militärt övningsområde i Hågesta
Annabell Fogelberg
- 2025:30 Järpströmmen-Mörsil. Arkeologisk utredning 2025 inför kraftledningsarbeten
Terese Olofsson
- 2025:31 Gråssjön. Arkeologisk utredning 2025 inför kraftledningsarbeten
Terese Olofsson